

PŘÍDAVNÁ JMÉNA

I. Přídavná jména přivlastňovací

Přípony: -ův, -ova, -ovo; -in, -ina, -ino (Karlův, babiččin). Odvozují se od pojmenování osob.

K → Č

babička –

babiččin

G, H → Ž

Olga –

Olžin

17. Tvořte přídavná jména přivlastňovací:

Karel: děti, přátelé, na kamaráda, ke mostu,
na mostě, s příbuznými, po známých;
student univerzity, na univerzitě, před univerzitou;
na náměstí, u náměstí, po náměstí; do Varů,
v Varech, na Vary

Anička: synové, šaty, oslava narozenin, na oslavu,
s přáteli, k známým

II. Přídavná jména odvozená od podstatných jmen

Odvozujeme příponami -ský, -cký (vztah přivlastňovací, pojmenování osoby nebo místa: český, pražský, řidičský, bratrský, lidský, německý, cizinecký); -ový, -ní -ný (vztah relační: rohový, jarní, rodinný); -ový, -ný, -ěný (vyjadřují původ: kovový, železný, dřevěný); -atý, -natý, -ivý (nápadný znak: hlavatý, skalnatý, plesnivý); -ový, -itý/-ovitý (vyjadřují podobnost: růžový, srdčitý, vejcovitý).

18. Tvořte přídavná jména pomocí přípon -ský, -cký, -ový, -ný, -ěný:

dům na rohu, čaj s ledem, bouře se sněhem, voda
z deště, skvrna z oleje, den v srpnu, program na
víkend, okna z plastu, přednáška na výběr, počasí
v březnu, polévka z brambor, salát z rajčat,

polévka z rajčat , katastrofa letců , řád letů , podvozek letadla , doprava ve městě , řetízek ze stříbra , mouka z pšenice , most z kamene , plot z drátu , klobouk z plátna , kalhoty ze lnu , křeslo z proutí , džbáněk z hlíny , nádoba ze skla , nábytek ze dřeva , kabelka z kůže , čepice z vlny , mošt z jablek , konzerva s masem , pohled, ve kterém je nenávist

19. Tvořte přídavná jména pomocí přípon -atý, -natý, -(l)ivý, -itý:

člověk mající: pleš , vousy , hrb , hodně chlupů , velké břicho , uši , nohy , zuby , dlouhou bradu , dlouhé vlasy , velký nos , široká ramena ;
krajina s lesy , horami ; řeka plná ryb , strom s jehličím , listím , město plné lidí ;
cesta od bláta , rána, která způsobuje bolest , odpověď podle pravdy , člověk pociťující závist , maminka projevující starost , dítě pociťující bázeň a stud ;
pláž s pískem , cesta plná kamení , člověk, který hodně pracuje

20. Tvořte přídavná jména pomocí přípony -ní:

kostel – věž: kostelní věž

doprava – prostředek silnice – doprava , zahraničí – podnik , nádraží – restaurace , divadlo – představení , železnice – neštěstí , fakulta – bufet , práce – podmínky , srdce – sval , krev – oběh , zub – kaz , nos – dírka , játra – testy , peníze – ústav , platba – karta , pošta – poukázka , banka – spojení , nájem – smlouva , bezpečnost – pás , hypotéka – úvěr

V dubletách -ný X -ní (srdečný člověk, slunečný den X srdeční operace, sluneční brýle) tvrdé přídavné jméno má význam přenesený a vypovídá o kvalitě (jaký je člověk, den). Měkké přídavné jméno má význam relační, vztahový (vztah srdce – operace, slunce – brýle).

21. Spojte podstatná jména s příslušnými přídavnými jmény:

čelný – čelní: (představitel, kost, osobnost, dutina)
mravný – mravní: (člověk, zákon, chování, zásada)
soudný – soudní: (den, proces, síň, člověk)
trestný – trestní: (čin, skutek, zákoník, rejstřík)
výstavný – výstavní: (kousek, katalog, dům, město)
obecný – obecní: (úřad, problém, kronika, přehled)
početný – početní: (rodina, příklad, potomstvo, cvičení)
nákladný – nákladní: (projekt, bydlení, výtah, vlak)
prodejní – prodejní: (doba, exemplář, člověk)
přestupný – přestupní: (lístek, rok, stanice)

*Přídavná jména utvořená z cizího základu mají měkkou koncovku (aktuální, globální, terénní, virtuální). Výjimkou je **reálný** a slova mající příponou -ský/-cký (praktický, romantický). Měkké koncovky mají také přídavná jména utvořená od příslovci času nebo místa (dnešní, ranní, večerní, horní, přední, zadní). Měkkou koncovku mají rovněž přídavná jména utvořená příponami -í, -cí, -čí od názvů zvířat (psí, kuřecí, kočičí). Výjimkou jsou kravský, koňský, volský a sviňský.*

22. Tvořte přídavná jména a vysvětlete význam spojení:

pes – počasí	labuť – píseň	mamut – podnik
lev – podíl.....	pštros – politika	kočka – hlava
kur – oko	vlk – mák	opice – láska
hroch – kůže	slepice – mozek	osel – uši
myš – ocásek	medvěd – služba	vlk – mák
blecha – trh	ostříž – zrak	havran – vlas
hlemýžď – tempo	husa – kůže.....	kachna – žaludek
pták – chřípka	ryba – polévka	koza – sýr

III. Přídavná jména odvozená od sloves

Nejčastější přípony **-ný** (**činný** - vyjadřují vlastnost), **-vý/-avý/-lavý** (**hravý, hořlavý, křiklavý** – tvoří se od sloves nedokonavých a vyjadřují schopnost), **-ivý/-livý/-nlivý** (**lživý, citlivý, mlčenlivý** – tvoří se od sloves nedokonavých a vyjadřují schopnost, náchylnost), **-telný/-itelný** (**přijatelný, nahraditelný** – většinou se tvoří od sloves dokonavých a vyjadřují schopnost, náchylnost), **-cí** (**bicí** – tvoří se od sloves nedokonavých a vyjadřují účel).

23. Tvořte přídavná jména pomocí přípon **-ný, -vý/-avý/-lavý** a **-ivý/-livý/-nlivý**:

opojit láska, omámit látka, drát se zvíře, žrát člověk,
křiknout barva, píchat kaktus, poznámka, vonět tyčinka,
poutat film, zdržet se člověk, trvat mléko, žhát
železo, pronikat vůně, bouřit potlesk, nesnášet gesto,
děravět paměť, cítit člověk, mlčet člověk,
zapomenout člověk, napínat příběh

24. Tvořte přídavná jména pomocí přípon **-telný/-itelný**:

bolest, která se nedá snést; příklad, kterému nelze porozumět; rozdíl, který je vidět a znát, ochlazení, které je cítit; přednáška, kterou si lze volit, zážitek; na který není možné zapomenout; událost, kterou nelze pochopit; slovo, které nelze přeložit; zkušenost, která se nebude opakovat; číslo, které lze dělit; soupeř, kterého nelze přemoci; situace, kterou nelze zpytovat (tj. prozkoumat), skvrna, kterou nelze odstranit, situace, kterou si nelze představit, rekord, který nelze překonat

25. Tvořte přídavná jména pomocí přípony **-cí**:

bít	nástroje	sedat	souprava	plnit	pero
psát	potřeby	hlídat	pes	podat	lístek
prát	prášek	viset	zámek	zvát	dopis
spát	pytel	oddat	síň	foukat	harmonika

*Další přídavná jména vznikla ze slovesných tvarů: z přechodníku přítomného – **pracující, zabývající se, píšící, hrající**; z přičestí minulého – **dokonalý, zralý, dospělý, minulý**; z přičestí trpného – **vařený, pečený, smažený, zajatý, bitý**. U posledních tvoříme vidové dvojice s významovým rozdílem: *vařené brambory (způsob) X uvařené brambory (stav, výsledek); přerušovaný tón (opakovaný děj, proces) X přerušený rozhovor (výsledek).**

26. *Nahrad'te vztaznou větu přídavným jménem slovesným a použijte jej v různých pádech:*

*(např.: **muž, který se usmívá – usmívající se muž**)*

Je to člověk, který se zabývá literaturou. Je to odborník literaturou. Znáám dobrého odborníka literaturou. Jdu od dobrého odborníka literaturou. Mluvili jsme o dobrém odborníkovi literaturou. Mluvil jsem s dobrým odborníkem literaturou. Jsou to odborníci literaturou. Vracím se od dobrých odborníků literaturou. Jdu k známým odborníkům literaturou. Mluvím o lidech literaturou. Jdu s lidmi literaturou.

Je to text, který se týká našeho problému. Je to text našeho problému. Je to úryvek z krátkého textu našeho problému. Vraťme se k tomu textu našeho problému. Diskutovali jsme o tom textu našeho problému. Nejsm spokojená s tím textem našeho problému.

27. *Tvořte ze sloves přídavná jména a zařad'te je do vět:*

Policie zatkla (podezřívát) Chystá se soud se (zatknout) (Obžalovat) bude hájit renomovaný pražský advokát. (Poškodit) se obrátil k soudu. (Zranit) odvážela sanitka. Je to film jen pro (dospět) Přispěl jsem na konto pro (postihnout) záplavami. Je trestně (stíhat) za krádež. Od války je (pohřešovat)

28. *Přiřad'te vhodné přídavné jméno k jménům podstatným a zdůvodn'te svou volbu:*

dům, býk: rohový, rohatý, den, stroj: parný, parní.....; úřad, případ, zvyk: krajový....., krajní, krajský, rozsah, svetr, vlasy: vlnitý, vlněný....., vlnový.....; vztah, dveře: sousedský, sousední, barva, bouře, půda: písčitý, pískový....., písečný, nemoc, boty, slupka: kožený, kožní, kožovitý, barva, polévka, pták: vodní.....,

vodový , vodnatý ; testy, paštika: játrový , jaterní ; kost, otázka: klíčnı́ , klı́čovı́ ; rozdıl, předmět: cenový , cennı́ ; dovolená, noc: měsíchnı́ , měsíchnı́ ; povrch, plyn, pŕı́chuť: zemı́tý , zemnı́ , zemskı́ ; vjem, pohled: smyslovı́ , smyslnı́ ; práce, statek: pozemskı́ , pozemnı́ ; kedlubna, vata, stůl: dřevěnı́ , dřevı́tý , dřevnatı́ ; pŕı́dorys, metr: čtverechnı́ , čtvercovı́ ; gesto, město: lidnatı́ , lidskı́ ; pohled, látka, nádoba: skleněnı́ , skelnı́ , sklovı́tý ; dı́vka, vı́čko, svědek: očitı́ , okatı́ , ochnı́ ; ũkol, smlouva, člověk: pracovı́tý , pracovnı́ , pracnı́ ; cukr, jablko: mouchnatı́ , moučkovı́ ; buňka, jı́dlo: chutnı́ , chuťovı́ ;

eso, pozdrav, sval, listy lípy: srdcovı́ , srdechnı́ , srdechnı́ , srdcovı́tý ; člověk, problém: zásadovı́ , zásadnı́ ; rozdıl, člověk: nápadnı́ , nápadı́tý , člověk, ochlazenı́: citelnı́ , citlivı́ ; salát, medvěd: lednı́ , ledovı́ ; noviny, brambory: ranı́ , rannı́ ; sport, politik: vrcholovı́ , vrcholnı́

29. Z pŕı́davnı́ch jmen v závorce vyberte vhodne:

(Pŕı́pravenı́ – pŕı́pravovanı́) sbornı́k vyjde tiskem pŕı́stı́ rok. (Nataženı́ – natahovanı́) sval mě dlouho bolel. (Vymknutı́ – vymykanı́) kotnı́k je tŕeba dát do sádry. Musı́š navštěvovat všechny (zapsané – zapisované) semináre. Je tŕeba dodrŕezovat (stanovené – stanovované) podmı́nky. Všechny (vystavené – vystavované) exponáty jsou na prodej.

Jejich děti nejsou moc dobŕe (vychované – vychovevane), jsou pŕı́lı́š (rozmazlené – rozmazlovane). (Vydaná – vydevana) knı́zka jde rychle na odbyt. Kniha je momentálně (pŕı́jchna – pŕı́jčovevana). Dveŕe nebyly (zamchne – zamykane). Tu pı́snı́cku mám (nahranou – nahrevanou). Nosı́ (rozpuštěné – rozpouštěné) vlasy.

Vysvětloval ji to (lámanou – zlámanou) češtınou. (Nařezané – řezané) květını́ rychle vadnou. (Ořezaná – řezaná) tužka se mı́ vypsala. Vyberu si (nezaplacenou – neplacenou) dovolenou. Poslouchám v rádiu román (pŕechne – čtene) na pokračovanı́. Nemám ráda (usušené – sušené) květını́. Má špatne (vyžehlené – žehlene) lı́mečky. Pŕadlo nenı́ dobŕe (vyprané – prané). K rybě si dáme (uvařené – vařené) brambory. Jı́dlo nebylo dobŕe (uvařené – vařené). Ráda nosım (upletené – pletene) svetry.

Lidé (nakažení – zkažení) virem EB musí držet přísnou dietu. (Přebalené – zabalené) miminko spokojeně výskalo. Dal jí (ukvapenou – překvapenou) odpověď. Prezidenta zavraždil (najatý – zajatý) vrah. Mám (vytržené – utržené) poutko na kabátě. (Zalepená – slepená) obálka se rozlepila. Nesahej na to (namazanýma – umazanýma) rukama. Maso je trochu (připálené – spálené). Nos měl úplně (opálený – spálený). Jablko nejím (oloupané – sloupané). Byt je příjemný a (útulný – přitulný). Je vychytralý a (přemrštěný – vymrštěný). Měla (vylekané – polekané) oči. Byl (propuštěný – vypuštěný) z práce. Má (upracované – přepracované) ruce. Obžalovaný se odvolal proti (vynesenému – unesenému) rozsudku. Polévka už byla (nastydlá – vystydlá). Jídlo uložte do (ohřáté – vyhřáté) trouby. Rybu smažte na (rozpáleném – spáleném) oleji.

30. *Vysvětlete, jaký je rozdíl mezi slovy:*

zdravý – zdraví, vědomý – vědomí, zrušený – zrušení, vzrušený – vzrušení, přirozený – přirození, nadšený – nadšení, placený – placení, přepadený – přepadení

IV. Přídavná jména odvozená od příslovčí

31. *Tvořte z následujících příslovčí přídavná jména:*

např.: tam – tamější

zítra, včera, tehdy, někdy,
nyní, zde, vně, brzo (dřív), pozdě,
proti, často, vedle

dnes, letos, dále, venku, uvnitř,
dole, nahoře, vpředu, vzadu, vespod,
navrchu, zpátky, dosavad, prozatím,
uprostřed

vlevo, vpravo....., občas, současně,
dočasně, předčasně, zpět vloni

V. Vyjádření malé a velké míry

*Malou míru (zeslabení významu) lze vyjádřit pomocí přípon **-inký, -ičký, -ounký, -oučký**: (**malinký / maličký / malounký / maloučký; drobounký; staříčký; krat'oučký**), nebo pomocí předpon **na-, při-, po-, ob-** a přípony **-lý**: (**nasládlý, přiblblý, pobledlý, obhroublý**; výjimkou je postarší a pomenší). Při tvoření těchto expresivních slov probíhají známé alternace hlásek: **d-d', t-t', n-ň, r-ř**.*

32. Tvořte přídavná jména citově zabarvená pomocí výše uvedených přípon:

milý	jemný	hezký
slabý	hubený	tenký
krátký	úzký	štíhlý
lehký	prostý	chudý
mladý	kulatý	hloupý

33. Tvořte přídavná jména pomocí prefixů **na-, při- a po-**:

hloupý	hořký	bledý
hluchý	měkký	zelený
kyselý	hubený	modrý

*Velkou míru (zesílení významu) vyjadřujeme pomocí přípony **-ánský** (**dlouhánský, velikánský, širokánský, vysokánský**), nebo pomocí předpon **pře- a pra-** (**překrásný, prastarý**).*

34. Tvořte přídavná jména se zesilujícím významem pomocí předpon **pra-, pře-**:

moudrý	starý	dávný
dobrý	špatný	podivný
těžký	obyčejný	původní
dlouhý	zvláštní	bídny
veliký	malý	žádný